

**ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ПРИВАТНИЙ ЗАКЛАД
«ДНІПРОВСЬКИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»**

Кафедра прикладної лінгвістики

**МЕТОДИЧНІ МАТЕРІАЛИ
ЩОДО МОВНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ НАПИСАННЯ НАУКОВИХ
СТАТЕЙ В УКРАЇНІ ТА ЗА ЇЇ МЕЖАМИ**

Дніпро – 2021

Методичні матеріали щодо мовних особливостей написання наукових статей в Україні та за її межами. Дніпро : Дніпровський гуманітарний університет, 2021. – 39 с.

РОЗРОБНИК:

Крашеніннікова Т. В., завідувач кафедри прикладної лінгвістики ВНПЗ «Дніпровський гуманітарний університет», кандидат філологічних наук, доцент

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	4
ТЕОРЕТИЧНА ЧАСТИНА. ВСТУП.....	5
1. ТЕЗИ ЯК ЖАНР НАУКОВОГО МОВЛЕННЯ	9
2. СТАТТЯ ЯК ОКРЕМИЙ РОЗДІЛ СЛОВНИКА	9
3. СТАТТЯ ЯК РЕЗУЛЬТАТ МИСЛЕННЄВОГО ПРОЦЕСУ. ВИСВІТЛЕННЯ ПРИЧИНОВО-НАСЛІДКОВИХ ЗВ'ЯЗКІВ МІЖ ЧАСТИНАМИ ІНФОРМАЦІЇ.....	10
4. ПІДГОТОВКА ТА НАПИСАННЯ НЕФАХОВОЇ СТАТТІ В УКРАЇНСЬКИХ ЗБІРНИКАХ НАУКОВИХ ПРАЦЬ, ПЕРІОДИЧНИХ ВИДАННЯХ	11
5. ВИМОГИ ВАК ДО НАУКОВОЇ СТАТТІ ОПУБЛІКОВАНОЇ У ФАХОВОМУ ВИДАННІ: МОВНІ ОСОБЛИВОСТІ.....	14
6. ПІДГОТОВКА ТА НАПИСАННЯ НАУКОВОЇ СТАТТІ У ЗАКОРДОННИХ ВИДАННЯХ: МОВНІ ОСОБЛИВОСТІ. ХАРАКТЕРИСТИКА ВИДАНЬ SCOPUS.....	18
ЗАПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ	27
ПРАКТИЧНА ЧАСТИНА. ЗАВДАННЯ	28
СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	36

ПЕРЕДМОВА

Методичні матеріали присвячені особливостям написання наукових текстів та спрямовані на вироблення навичок академічного письма та оформлення наукових текстів.

Для успішного освоєння матеріалу варто

вміти: вільно володіти українською мовою; добирати слова у відповідності до вимог стилю при написанні наукових робіт; дотримуватись основ оформлення наукових робіт, послідовності й точності викладу думок у наукових текстах (усних та писемних); опанувати технології роботи із сучасним українським науковим текстом та трансформувати, набуті ними знання, в уміння аналітико-синтетичної переробки тексту-оригіналу, що сприяє в подальшому написанню власних наукових текстів; створювати професійні наукові тексти.

знати: ідентифікуючі ознаки наукового мовлення; стилістичну диференціацію мовних явищ; проблему текстуальності права; основні правила оформлення наукових робіт; особливості морфології й синтаксису наукового стилю.

Основні поняття, терміни та категорії, що підлягають засвоєнню: наукове мовлення, тези, текст, тези доповіді, стаття, фахова стаття, словникова стаття.

ТЕОРЕТИЧНА ЧАСТИНА. ВСТУП

Науковий стиль – це один із функціональних різновидів літературної мови, що обслуговує різні галузі науки, виробництва, освіти і реалізується у книжних спеціалізованих текстах різних жанрів.

Метою наукового стилю є повідомлення об'єктивної інформації, доведення істинності наукового знання, пояснення причини явищ, опис істотних ознак, властивостей предмета наукового пізнання.

Основні **функції** наукового стилю мови: *інформативна* (функція повідомлення), *епістемічна* (наукове пояснення явищ, з'ясування, обґрунтування гіпотез, класифікація понять, систематизація знань), *комунікативна* (інформування), *перформативна функція* (полягає у встановленні певних фактів або зв'язків за допомогою мовного матеріалу), та *функція аргументованого доказу*.

Сфера використання наукового стилю мови – наукова діяльність, науково-технічний прогрес суспільства, освіта, навчання.

Головне **призначення** наукового стилю – систематизувати знання, пізнавати світ, служити для повідомлення та представлення результатів досліджень, доведення істинності теорій, обґрунтування гіпотез, класифікацій, роз'яснення явищ, викладу матеріалу, збудження інтелекту читача для їхнього осмислення.

Головні **ознаки** наукового стилю: *ясність* (досягається в усному мовленні завдяки чіткій дикції, логічному і фонетичному наголошуванню, правильному інтонуванню, спокійному і ввічливому тону; на письмі – шляхом послідовності викладу матеріалу (відображає логічне розгортання думки), точного називання, повтору ключових слів, членування наукового тексту на абзаци), *об'єктивність* (різні погляди, відсутність суб'єктивізму, безособовість мовного вираження, зосередженість на предметі; виявляється у зваженому оцінюванні ступеня дослідженості проблеми, шляхів її розв'язання, ефективності певної теорії, рівня завершеності її вивчення, в обґрунтованості результатів, наведенні експериментальних даних тощо; досягається також через уникнення вигуків і часток на позначення емоцій і почуттів, емоційно-забарвленої лексики й експресивних моделей речень, перевагою нейтрального порядку слів, відсутністю окличної інтонації, обмеженістю питальної інтонації; особливості манери розповіді: відмова від першої і другої особи, використання односкладних безособових, неозначено-, означено-особових речень; ґрунтовний огляд літературних джерел із наведенням посилань – ігнорування цієї ознаки може бути розцінено як плагіат), *логічна послідовність* (передбачає спосіб викладу, при якому кожний наступний розділ органічно пов'язується із попереднім, висловлена думка або теза в подальшому викладі конкретизується, доповнюється, поглиблюється, що в цілому значно покращує бачення тексту; дієвий засіб вираження логічних зв'язків – спеціальні функціонально-синтаксичні засоби,

що вказують на послідовність розвитку думки (*спочатку, насамперед, потім, по-перше, по-друге, отже* і т. ін.), заперечення (*проте, тимчасом, але, тоді як, однак, аж ніяк*), причинно-наслідкові відношення (*таким чином, тому, завдяки цьому, відповідно до цього, внаслідок цього, крім цього, до того ж*), перехід від однієї думки до іншої, рубрикації тексту (*перш, ніж перейти до..., звернімося до..., розглянемо, зупинимося на..., розглянувши..., перейдемо до..., важливо зупинитися на..., доцільно розглянути...*), результат, висновок (*отже, все сказане дає змогу зробити висновок, підсумовуючи, зазначимо...*); засобами логічного зв'язку можуть виступати займенники, прикметники, дієприкметники (*цей, той, такий, названий, указаний* і т.ін.), а також повтори ключових слів у тексті, однорідні члени речення із узагальнювальним словом, вставні слова і словосполучення, що увиразнюють логіку мислення і послідовність викладу, прямий порядок слів у реченні), **узагальненість** (створюється шляхом використання іменників абстрактного й узагальненого значення, загальнонаукових термінів, дієслів теперішнього часу в «позачасовому» значенні, зворотних і безособових дієслів, дієслівно-іменних сполучень, неозначених, безособових речень), **однозначність і точність** (досягаються шляхом уживання термінів і слів у прямому значенні, уточнень у вигляді зносок, посилань, цитат, прізвищ, цифрових даних, які аргументують наукові положення і підсилюють об'єктивність та достовірність висловленого; недоречно вжите в науковому тексті слово може призвести до подвійного тлумачення цілого речення), **інформативність, понятійність і предметність, лаконічність, доказовість, переконливість, аналіз, синтез, аргументація, висновки.**

Науковий стиль має такі **підстили**, які зберігаючи основні ознаки стилю, характеризуються своїми особливостями використання мовних засобів:

Власне науковий підстиль призначений об'єктивувати наукові відомості і кінцеві результати аналітико-синтетичної переробки даних, основна функція полягає у поясненні наукової ідеї, поділяється на науково-технічні та науково-гуманітарні тексти, у яких наявні інтернаціональна символіка, універсальні загальнонаукові терміни. Основними жанрами підстилю є монографія, стаття, наукова доповідь, аналітичний звіт, повідомлення, тези.

Науково-популярний підстиль, метою якого є дохідливий, доступний виклад інформації про наслідки складних досліджень для нефаківців, з використанням у спеціальних журналах і книгах навіть засобів художнього та публіцистичного стилів; використовує й елементи художнього мовлення (епітети, порівняння, метафори), щоб зацікавити читача. Працюючи в цьому підстилі, науковці уникають спеціальних умовних позначень, символів, формул, складних схем, замість вузькоспеціальних термінів пропонують загальноповживану лексику, подають спрощені визначення, властиві прості речення, рідше – складні синтаксичні конструкції. Жанри: статті, есе, наукові праці, інтерв'ю вчених, оляди наукових праць;

Науково-навчальний (підручники, посібники, лекції, бесіди тощо) характеризується доступністю викладу інформації, спрощеністю системи доведень, програмністю викладу матеріалу, спрямованою на активізацію мислення особи, поступовим, послідовним уведенням термінологічної лексики.

Жанр – це форма організації мовного матеріалу в межах наукового стилю мовлення, що історично склалася і володіє функціонально-смісловою специфікою і стереотипною композиційною структурою.

За ступенем узагальнення виділяють *первинні* і *вторинні* жанри.

До *первинних наукових текстів*, мета яких – передавання первинних наукових відомостей, отриманих у процесі наукових досліджень, належать монографія, дисертація, дипломні, магістерські роботи, наукові статті, наукова доповідь.

До *вторинних наукових текстів* (їх мета – опис змісту первинних текстів) належать конспекти, реферати, анотації, рецензії, тези, науково-технічні огляди, науковий звіт, резюме, протоколи засідань наукових товариств тощо.

За формою жанри наукового мовлення поділяють на *великі* і *малі*.

До *великих жанрів* належать дисертації, енциклопедії, монографії, довідники, навчальні посібники. До *малих* – наукова стаття, реферат, анотація, тези, огляд, рецензія, відгук.

За сферами наукового знання тексти наукового стилю поділяють на *науково-технічні* (містять описи технічних об'єктів, аналіз технологій і таке ін.), *науково-природничі* (тексти з біології, хімії, фізики, географії, що подають опис наук про живу і неживу природу), *науково-гуманітарні* (тексти з філології, культурології, філософії, історії, що осмислюють феномен культури, людської особистості).

Основні **мовні засоби** наукового стилю:

- монологічний характер текстів, наявність чіткої композиційної структури тексту (послідовне членування на розділи, параграфи, пункти, підпункти тощо);
- наявність зразків-символів, схем, таблиць, графіків, діаграм, карт, систем математичних, фізичних, хімічних та інших знаків і значків;
- оперування абстрактними, переважно іншомовними, словами (наука коментує не образами, а поняттями);
- використання великої кількості однозначної, загальноживаної лексики, наукових термінів із різних галузей знань та суто наукової фразеології, стійких термінологічних словосполучень (допомагають висвітлити результати досліджень та досягнення науковців; вживаються у прямих значеннях, синонімів у наукових працях обмаль; фразеологія наукової мови покликана визначати логічні зв'язки між частинами висловлювань та позначати певні поняття, будучи, по суті, термінами);
- у науковому стилі розширені функції іменників і прикметників за рахунок дещо звуженого використання дієслова; широко представлені

відносні прикметники, оскільки саме вони, на відміну від якісних, дають змогу з максимальною точністю вказувати достатні й потрібні ознаки понять (від відносних прикметників не можна утворювати форми ступенів порівняння);

- числівники пишуть переважно не словами, а цифрами (виняток складають лише числівники у тексті усної доповіді, коли вони записуються словами з метою підкреслити дробові частини та розряди);

- дієслова й дієслівні форми у текстах наукових праць служать для окреслення постійної ознаки предмета, використовуються при описі дослідження, доведення; широко вживаються також дієслівні форми недоконаного виду минулого часу дійсного способу, бо вони не фіксують ставлення до дії, яка описується, на момент висловлювання; рідше вживаються дієслова умовного (у формулюванні гіпотез);

- особливо поширені займенники, які належать до розряду вказівних (цей, той, такий, який, котрий), вони не лише конкретизують предмет, а й визначають логічні зв'язки між частинами висловлювання;

- із зображальних засобів переважають порівняння (допомагають скласти об'ємне уявлення про предмет розповіді);

- залучення цитат і посилань із першоджерела;

- чітко організований синтаксис, в якому переважають речення складної, але «правильної» будови, часто ускладнені зворотами, нанизуванням іменних форм;

- своєрідна стрункість і деякий особливий стандарт у побудові речень, широке використання простих ускладнених речень (з однорідними членами, узагальнюючим словом, з відокремленим членом речення, зі вставною чи вставленою одиницею);

- тяжіння до складних синтаксичних конструкцій, зокрема до складнопідрядних речень з кількома предикативними частинами;

- переважання граматично повних речень;

- обмежене вживання не по-книжному оформлених конструкцій з розмовним відтінком, які надають емоційного забарвлення науковому викладу, наукове мовлення здебільшого позначене книжним ладом, способом викладу, чітко організоване структурно, бо саме це необхідне для того, щоб забезпечити однозначність сприймання писемного й усного наукового тексту кожним, хто має в цьому потребу;

- відсутність всього того, що вказувало б на особу автора, його уподобання (емоційно-експресивних синонімів, суфіксів, багатозначних слів, художніх тропів, індивідуальних неологізмів);

Отже, мова науки – це мова логічних символів, обчислювальних знаків, які так чи інакше фіксуються на письмі, закріплюються і виражаються в словах, наукових термінах. Вони не повинні бути двозначними чи синонімічними, бо наукова інформація зазвичай соціально вагома, конструктивна, повчальна й організуюча, через що має сприйматись

однозначно. Вона становить основу основ світового прогресу, матеріальних статків, високої духовності й інтелектуальності людства.

1. ТЕЗИ ЯК ЖАНР НАУКОВОГО МОВЛЕННЯ

Тези наукової доповіді (з грец. – основна думка, положення, твердження) – коротке повідомлення про проведене наукове дослідження; скорочений виклад основних аспектів змісту наукової доповіді¹. Вони фіксують науковий пріоритет автора, містять матеріали, не викладені в інших публікаціях.

Розрізняють два **види** тез: відбір автором цитат із першоджерела; формулювання основних положень статті чи розділу книги власними словами. Тези відрізняються від повного тексту відсутністю деталей, пояснень, ілюстрацій.

Працюючи над тезами потрібно: вибирати основні ідеї та положення, розмістивши їх у певній послідовності; обов'язково вказати: прізвище, ім'я, по батькові автора статті, книги; заголовок; місце написання й рік видання.

Тези доповідей (повідомлень) наукової конференції (з'їзду, семінару, симпозіуму) – науковий неперіодичний збірник матеріалів попереднього характеру (тез, рефератів, анотацій), що відображають основні положення змісту доповідей та повідомлень, поданих на наукову конференцію (з'їзд, семінар, симпозіум).²

2. СТАТТЯ ЯК ОКРЕМИЙ РОЗДІЛ СЛОВНИКА

Стаття як окремий розділ словника містить думки колективу авторів, погляди комісій. Текст такої статті стандартизований та уніфікований, обсяг не має чітких меж. У словникових працях передмова завжди містить інформацію про побудову словникової статті, наприклад:

Словник вміщує статті, що пояснюють зміст найбільш вживаних сьогодні соціологічних та політологічних термінів. Не ставлячи перед собою мету охопити якомога більше дефініцій, що характеризують сучасне суспільно-політичне життя, автори зробили спробу розкрити суть такого кола термінів, яке б могло бути корисним для різних категорій населення не тільки з професійної, а й з пізнавальної точки зору. Читачам пропонується книга, яка допоможе грамотно розбиратися в важливих питаннях сьогодення.

Словник складено в алфавітному порядку. Соціально-політичні категорії, що складаються з двох слів, наведено таким чином, що на перше

¹ Швецова-Водка Г.М. Документознавство: словник-довідник термінів і понять: навч. посіб. / Г.М. Швецова-Водка. 2-ге вид., стер. Київ: Знання, 2012. 319 с. С.196.

² Швецова-Водка Г.М. Документознавство: словник-довідник термінів і понять: навч. посіб. / Г.М. Швецова-Водка. 2-ге вид., стер. Київ: Знання, 2012. 319 с. С.195-196.

місце ставиться слово, яке несе головний логічний наголос, або ж слово, з яким безпосередньо пов'язаний специфічний зміст статті. Це значна полегшує роботу із словником.

Тлумачення наведених у словнику понять здебільшого відповідає сучасному загальноприйнятому розумінню, але в усіх випадках воно, звичайно, не претендує на вичерпну істину і не заперечує можливості іншого 'науково обгрунтованого розуміння наведених дефініцій. Укладачі будуть вдячні за конструктивні пропозиції читачів щодо вдосконалення подальшої роботи над словником³.

Зразок словникової статті:

ШПИГУНСТВО – злочинна діяльність, що полягає у здобутті секретним шляхом або викраденні з метою передання іншій державі відомостей, які становлять військову чи державну (економічну, політичну) таємницю. Карається законом в усіх країнах. Ш. як соціальне явище почало поширюватися й на інші сфери. Відоме, наприклад, промислове Ш., що полягає у здобутті наукових, промислово-технологічних та інших відомостей, які становлять таємницю, і переданні їх конкуруючим фірмам або іншим організаціям.

3. СТАТТЯ ЯК РЕЗУЛЬТАТ МИСЛЕННЄВОГО ПРОЦЕСУ. ВИСВІТЛЕННЯ ПРИЧИНОВО-НАСЛІДКОВИХ ЗВ'ЯЗКІВ МІЖ ЧАСТИНАМИ ІНФОРМАЦІЇ

Стаття є результатом візуального вираження мисленнєвого процесу, в якому поєднуються аналіз, структурування, формулювання та висловлення думок. Як вид наукового тексту у мовознавстві вона має багато визначень, але для цього пункту актуальним постає визначення:

Стаття – 1. Науковий або публіцистичний твір невеликого розміру в збірнику, журналі, газеті тощо. 2. Самостійний розділ, параграф у юридичному документі, описі, словнику тощо.

Виділяють такі **види** статей: *вступна, передова, суспільно-політична, літературно-критична, мовознавча (лінгвістична), полемічна, наукова, науково-популярна.*

У цілому у статтях усіх видів викладаються власні думки, судження, спостереження. Часто використовується прийом зіставлення матеріалу, на основі такого порівняння робляться належні висновки. Якщо думка автора статті не збігається з думками попередніх дослідників, він може використати прийоми полеміки та доказу.

Рекомендується звертати увагу на грамотність.

³ Словник соціологічних і політологічних термінів / За заг. ред. д-ра іст. наук, проф. В.І. Астахової, канд. філос. наук, доц. В.І. Даниленка, д-ра юрид. наук, проф. А.І. Панова. Київ: Вища школа, 1993. 141 с.

Пишучи статтю, автор має пам'ятати, що зміст завжди існує у певному просторі й часі. Для передавання просторово-часових ознак і їхньої послідовності можна вжити такі слова та вирази: *тепер, сьогодні, там-таки, тут, туди, потім, звідти, перед тим, пізніше, раніше, завжди, віками, роки, на чужині, далеко, близько, десь*.

Важливо вміти пов'язати інформацію, висвітлити причиново-наслідкові зв'язки між частинами інформації, забезпечити логічну послідовність викладу. Для цього існують такі мовні засоби: *тому; через те, що; але; зате; проте; однак; і отже; завдяки цьому; у зв'язку з цим; у такому разі; залежно від цього; при цьому; при тому; також; крім цього; більше того; доречно; навпаки; по-перше; по-друге*.

Найважливіше й найголовніше рекомендують повідомляти на початку статті. Варто пам'ятати про поділ на абзаци: суцільний текст погано сприймається читачем. Необхідно уникати надмірної кількості термінів та малозрозумілих іншомовних слів; речень одноманітної структури; надто довгих речень.

При написанні статті в газету, треба звертатися у тексті до читачів: *Ви, ми, добродії, друзі*. Написавши статтю, відкладіть текст на один день, а потім перечитайте знову, застосовуючи прийоми критики.

Автор статті відповідає за правильність і точність інформації та фактів, які наводить, а також за розміщення у статті даних, які не є предметом відкритої публікації.

4. ПІДГОТОВКА ТА НАПИСАННЯ НЕФАХОВОЇ СТАТТІ В УКРАЇНСЬКИХ ЗБІРНИКАХ НАУКОВИХ ПРАЦЬ, ПЕРІОДИЧНИХ ВИДАННЯХ

Стаття – це невеликого розміру надрукована в часописі або збірнику наукова робота, присвячена певній проблемі, питанню і розрахована на фахівців, які розв'язують цю проблему.

Статті, які належать до цієї категорії, бувають *повідомлювальні* (про нові результати), *оглядові, аналітичні* (підсумки), *дискусійні* (про спірні питання).

Праці такого типу мають будову подібну до доповіді, реферату, курсової роботи тощо: *вступ, основна частина, висновки*. Оформлення статті (наявність дати та місця написання, розташування та форма підпису) залежить від вимог друкованого органу, куди її подано. У деяких часописах публікуються поради авторам щодо оформлення статей (обсяг, тип та розмір шрифту, наявність відомостей про авторів, оформлення посилання на використану літературу). Так, наприклад, підпис може розташовуватись як перед заголовком, так і після нього; прізвища авторів можуть подаватися як з іменами, так і з ініціалами. Стаття повинна мати логічне завершення і обґрунтування. У ній мають бути наведені факти.

Коли вже статтю написано, потрібно перевірити: чи відповідає написане обраній темі; чи є послідовність викладу матеріалу; чи логічно викладено думки, судження; як сформульовано основні думки; чи доречно використано у тексті статті цитати, як вони оформлені; чи не допущено фактичних помилок; якщо написано багато, то як скоротити текст.

Стаття у збірниках наукових праць може мати різний обсяг (найчастіше 5-12 сторінок, іноді більше). **Стислість** автора наукового тексту – це вміння уникати непотрібних повторів, багатослів'я або мовної надмірності. Хоча науковий текст і монологічний, йому властива спрямованість на адресата. Саме так дослідник повідомляє про мету дослідження (*зупинимося на*), кваліфікує свої дії (*розглянемо, проілюструємо, наведемо приклад*), прагне висловити власне бачення певної проблеми, подискутувати з фахівцями. Цю ознаку наукового стилю характеризують як **діалогічність**, що виражається у використанні проблемних запитань, цитат, оцінних мовних засобів тощо.

Сьогодні якість наукової інформації пов'язують із формою, стилем викладу, з виявом авторської мовної індивідуальності, з орієнтуванням на читацьку аудиторію. Текст наповнений твердженнями, аргументованими доказами, міркуваннями, висновками, які ґрунтуються на виразно точному вживанні слів; усі речення повні, розповідні, логічно послідовні. Наукова інформація може передаватися також і за допомогою так званої «штучної» мови – графічної. У цій ролі виступають графіки, креслення, рисунки, математичні, фізичні символи, назви хімічних елементів, математичних знаків.

Усі слова вжито в прямому значенні, вони не містять відтінку зменшеності, пестливості, голубливості тощо, тому характеристика мовних явищ неемоційна, навіть помітно «суха», виразно книжна. Слова вживаються в прямому значенні, обмежене використання фразеологізмів.

Нині є закономірним, що в наукових працях замість «я» використовують «ми» з огляду на те, що вираз суб'єкта авторства як колективу надає більшого об'єктивізму викладові. І це цілком зрозуміло, оскільки сучасну науку характеризують такі тенденції, як: інтеграція, колективність творчості, комплексний підхід до розв'язання проблеми.

Для зв'язку з попередніми частинами інформації рекомендовано застосовувати такі мовні одиниці: *як уже зазначалося; як було показано вище; узяти до уваги; попередній, останній, наступний* (розділ); *проаналізований, досліджений, описаний* (матеріал); *заданий, зазначений, викладений, знайдений, помічений* (вираз).

Особливо необхідно виділити слова, які свідчать про ступінь вірогідності (*дійсно, зрозуміло, вірогідно*), об'єктивність наведеної інформації (*думають, вважають, стверджують*). Ці мовні звороти нададуть висловлюванню відносного характеру, а от абсолютні твердження вимагають від автора найвищого ступеня відповідальності.

У висновку статті не можна обійтися без таких висловів: *таким чином; точніше кажучи; іншими словами; це означає; аналіз показує; аналіз підтверджує; з опису видно; з одного боку; з іншого боку; і все ж; на завершення; можна підсумувати.*

Рекомендовано звернути увагу на грамотність (правопис слів з великою літерою, власних назв, прізвищ, географічних назв, відмінкових закінчень слів, розділові знаки), виправити друкарські помилки, описки й графічні неточності.

Текст наукових статей містять **анотацію** (невелику бібліографічну довідку, де стисло характеризується зміст книги, статті через перелік найголовніших у них питань, оцінюється анований твір). Анотація відповідає на питання: *Про що йдеться в першоджерелі?* Завдяки їй читач отримує можливість скласти попереднє уявлення про незнайомий друкований твір, відшукати в ньому необхідну інформацію. Саме тому в анотації слід зазначати характер публікації (стаття, монографія, підручник), її будову, актуальність теми, кому адресована й який має обсяг. Необхідно зазначити, що нового в цьому виданні порівняно з іншими на таку саму тему. Анотація не розкриває змісту наукового джерела, а лише інформує про наявність наукового джерела певного змісту і характеру.

Таким чином, анотація дозволяє користувачеві скласти достатнє й об'єктивне попереднє уявлення про незнайому для нього наукову публікацію і тим самим допомагає в пошуку, відборі та систематизації необхідної інформації.

За різними параметрами виокремлюються кілька **видів** анотацій: 1) за змістом і цільовим призначенням – довідкові (описові, інформаційні) та рекомендаційні; 2) за повнотою охоплення змісту анованого джерела – загальні та спеціалізовані (в тому числі аналітичні); 3) за кількістю анованих джерел – групові та негрупові.

Найбільшого поширення в науковій та навчально-науковій діяльності набули довідкові анотації, які характеризують наукове джерело за тематикою й проблематикою. Саме вони є ефективними в наданні своєчасної, об'єктивної і достатньої інформації про нові досягнення в різних галузях науки та суттєво заощаджують час пошуку й збирання наукової інформації.

Текст довідкової анотації може складатися з відомостей про: науковий жанр джерела (підручник, монографія, дисертація, стаття, доповідь тощо); призначення джерела; завдання, які розв'язує автор джерела; метод, яким користувався автор (експеримент, порівняльний аналіз тощо); структуру анованого джерела; предмет і тему джерела, основні положення й висновки; допоміжний та ілюстративний матеріал, додатки тощо; про автора (у разі необхідності).

Поширеною помилкою при складанні анотацій є їх надлишковість, яка виникає переважно при повторенні інформації, використанні зайвих фраз, вставних слів, складних підрядних конструкцій.

Зразок анотації наукової статті

ДО ПРОБЛЕМИ АНАЛІЗУ ДІЄСЛІВНОЇ КАТЕГОРІЇ СТАНУ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ЛІТЕРАТУРНІЙ МОВІ

Галина Кутня

У статті проаналізовано мовознавчі студії, присвячені проблемі дієслівного стану, в ретроспективі та перспективі. Розглянуто статус цієї граматичної категорії, а також особливості її значень з урахуванням різних мовних рівнів.

Ключові слова: категорія стану, активний стан, пасивний стан, зворотні дієслова.

5. ВИМОГИ ВАК ДО НАУКОВОЇ СТАТТІ ОПУБЛІКОВАНОЇ У ФАХОВОМУ ВИДАННІ: МОВНІ ОСОБЛИВОСТІ

Наукова стаття – один із видів наукових публікацій, де описують кінцеві або проміжні результати дослідження, обґрунтовують способи їх отримання, а також накреслюють перспективи наступних напрацювань.

Стиль писемної наукової мови – безособовий монолог, тому виклад зазвичай ведеться від третьої особи, бо увагу зосереджено на змісті й логічній послідовності повідомлення, а не на суб'єкті. Порівняно рідко використовуються форми першої й зовсім не використовуються – другої особи займенників однини. Авторське «я» відступає перед значущістю й вагомістю тих наукових явищ, які він досліджує. Ставши фактом наукової мови, особовий займенник «ми» зумовив цілу низку нових похідних словосполучень, наприклад: *на нашу думку, по-нашому*. Проте нагромадження цього займенника в роботі справляє малоприємне враження, тому автори наукових робіт намагаються використовувати звороти, щоб повністю виключали цей займенник. На допомогу приходять конструкції з невизначено-особовими реченнями (*Спочатку проводять відбір зразків...*), форма викладу від третьої особи (*Автор вважає...*), безособові форми на -но, -то (*Здійснено аналіз..., визначено напрями..., вжито метод індукції*). Часто використовуються зворотні дієслова, пасивні конструкції, що зумовлено необхідністю підкреслити об'єкт дії, предмет дослідження (наприклад, *У цій статті розглядаються...*).

У науковому тексті значно частіше трапляються складнопідрядні, ніж складносурядні речення. Це пояснюється тим, що в підрядних частинах речень відбиваються причинові, часові, наслідкові, умовні й подібні відношення, а також тим, що окремі частини у складнопідрядному реченні тісно пов'язані між собою. Частини ж складносурядного речення немовби нанизуються, утворюючи своєрідний ланцюг, окремі ланки якого незалежні одна від одної й легко піддаються перегрупованню.

Разом із екстралінгвістичними (немовними) засобами (одиницями виміру, формулами, графіками, схемами, ілюстраціями, кресленнями,

діаграмами) правильне використання частин мови в науковій праці допомагає викласти необхідну інформацію стисло, компактно, наочно.

Діловий і конкретний характер опису явищ, які вивчаються, фактів і процесів майже повністю виключає емоційно забарвлені слова та вигуки. Експерименти описуються за допомогою дієприкметників пасивного стану. Опис дій машин і механізмів (у роботах технічного профілю) найчастіше робиться за допомогою пасивних конструкцій, в яких присудком є дієслово в пасивно-зворотній формі (*подається, вмикається, від'єднується*). Використання подібних синтаксичних конструкцій дає змогу сконцентрувати увагу читача тільки на самій дії. Суб'єкт дії при цьому лишається невизначеним, оскільки вказівка на нього в такого роду наукових текстах необов'язкова.

Ще одна композиційна особливість наукового стилю – документування тверджень, посилення, цитати. За типом мовлення сучасні наукові тексти є монологічними, вживаються в усній та писемній формах із переважанням останньої.

1. *Мотивація актуальності теми і важливості дослідження:* Проблема ... перебуває у центрі уваги...; ... заслуговує на особливу увагу...; ... посідає важливе місце...; ... є актуальною...; ... давно є на часі...; ... є цілком на часі...; ... цілком не є вирішеною...; ... є малорозробленою, недослідженою...; ... є дискусійною, не досить розробленою...; ...фрагментарно висвітлювалася в...; ... не була об'єктом спеціального вивчення...; Важливо ...дослідити...; ... описати (здійснити опис); ...узагальнити...; ...вивчити ...; ...встановити...; ...пояснити...; ...систематизувати...; ...схарактеризувати (дати характеристику)...; ...класифікувати...; ...визначити...; ...підсумувати...; ...проаналізувати...; ...з'ясувати...; ...розробити...; ...здійснити експеримент...; ...простежити...; ...укласти ...; ...виявити ...; ...експериментально перевірити...

2. *Історія й сучасний стан розробки питання в науковій літературі:* Прийнято вважати, що...; Загальновідомо, що...; Є думка, що...; На думку (кого?), ...; Згідно з точкою зору..., ...; Відповідно до концепції...; Як вважає (вважають)..., ...; Існуючі точки зору з цього питання можна класифікувати таким чином...; Дослідженням цієї проблеми займалися...; Цих поглядів дотримується (дотримуються)...; Гіпотезу (передбачення) про... висунув (розробив) ...; Початок напрямку (тенденції) покладено...; Нову концепцію (ідею, гіпотезу, теорію тощо) розроблено...

3. *Мета і завдання статті:* Статтю присвячено такому питанню, як ...; Мета статті полягає в тому, щоб...; Завдання дослідження формулюється (формулюються)...; Метою є встановити (встановлення)...; Метою є визначити (визначення)...; У статті порівнюється (порівнюються)...; У статті виявляється (виявляються)...; У статті вивчається (вивчаються)...; У статті з'ясовується (з'ясовуються)...; Автор розв'язує низку завдань, а саме: ...; Мета статті – проаналізувати (описати, схарактеризувати) ...; Метою роботи є дослідження...

4. *Виклад суті дослідження у статті:* Є підстави вважати...; Умови та хід експерименту дозволяють висунути гіпотезу...; Гіпотетично можна стверджувати...; Перевіримо запропоновану гіпотезу...; Виходячи з передбачення..., ...; Однією з найважливіших особливостей (чого?) ... є ...; Об'єкт дослідження характеризується такими особливостями: ...; Об'єкт аналізу має такі специфічні якості, як...; Зібраний матеріал підлягає структуруванню...; Матеріали здійсненого обстеження дозволяють згрупувати (класифікувати, узагальнити, уточнити, конкретизувати)...; За структурою можна виокремити...; Нами зафіксовано (виявлено, з'ясовано, описано)...

5. *Висновки, рекомендації, пропозиції:* Таким чином, проведене дослідження (аналіз) підтверджує, що...; Отже, є всі підстави зробити такий висновок:...; Як підсумок зазначимо, що...; Дані здійсненого аналізу дозволяють зробити висновок про...; Відтак, можна впевнено стверджувати, що...; Сформулюємо основні висновки та рекомендації...; Описана у статті методика проведення експерименту являє собою...; Нарешті, зробимо висновок про...; Підсумовуючи все сказане, відзначимо, що...; Підбиваючи підсумки, сформулюємо...; Можна зробити низку висновків...; Здійснене дослідження дозволяє зробити такі висновки:...; Дослідження дало можливість сформулювати такі висновки: ...; У ході експерименту розв'язано поставлені завдання і підтверджено основні положення запропонованої гіпотези, а саме: ...

Відповідно до вимог ВАК наукові статті повинні включати такі елементи:

- постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями;
- аналіз останніх досліджень і публікацій, у яких розпочато вирішення даної проблеми і на які спирається автор, виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття;
- формування цілей статті (постановка завдання);
- виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів;
- висновки з даного дослідження і перспективи подальших досліджень у конкретному напрямі.

Правила підготовки фахових статей до видання:

- назва статті має бути короткою, але інформативною, в ній не повинно бути скорочень (назву статті слід подавати українською та англійською мовами);
- прізвища та ініціали авторів слід розміщувати справа під назвою статті українською мовою і транслітеровані латиницею;
- індекс УДК – зліва під назвою статті;
- анотація (від 70 слів) та ключові слова – українською, російською та англійською мовами:

Характерною особливістю змісту анотації є те, що в ній обов'язково має зазначатися, що нового несе анотоване наукове джерело в порівнянні з іншими, близькими до нього тематикою й цільовим призначенням; чим відрізняється це видання від попередніх. Щоб вилучити з наукового джерела основну і нову інформацію та сформулювати й правильно оформити її в жанрі анотації, необхідно мати як достатні знання у відповідній галузі знань, так і сформовані навички й уміння у складанні анотації.

Процес анотування наукового джерела має відповідати певним вимогам. Так, зокрема, композиція анотації має бути внутрішньо логічною і може відрізнятися від композиції анотованого джерела; відбір відомостей для анотації, їх формулювання та розташування залежать від змісту й характеру анотованого джерела, від призначення анотації та її адресата; мова анотації має бути науковою, нормативною, лаконічною, ясною, простою, без довгих і занадто складних речень; загальний обсяг анотації не повинен перевищувати 500 друкованих знаків і лише у виняткових випадках може сягати 800–1000 друкованих знаків. Довідкові анотації можуть бути максимально лаконічними (1–3 речення) або розгорнутими, але не перевищувати вказаних обсягів.

- текст статті – до 7 сторінок, 10 – 12 сторінок для докторантів з висновками та перспективами подальших досліджень у конкретному напрямі. Посилання на джерела слід подавати в міру їх згадування в тексті;

- текст, усі цифрові дані та матеріали до статті повинні бути ретельно вивірені авторами;

- загальноприйняті терміни, що часто зустрічаються в тексті, слід подавати у вигляді абрєвіатури, розшифрувавши її при першому згадуванні;

- літературні джерела, що цитуються або використовуються у статті, повинні бути пронумеровані в порядку згадування про них у тексті; посилання на джерело слід подавати у квадратних дужках;

- позначення вихідних даних слід не транслітерувати, а перекладати англійською мовою, наприклад: том (Vol.), номер (No.), випуск (Issue), сторінки (P., p.). Не слід транслітерувати також словосполучення [Electronic resource], Access mode і et al. Це стосується лише джерел, мова оригіналу яких українська;

- джерела, мова оригіналу яких англійська, німецька тощо, наводяться без змін. У процесі транслітерації слід користуватися таблицями транслітерації, які подано далі, враховуючи мову оригіналу – українську чи російську. Для монографій та наукових статей українською або російською мовами, крім транслітерації оригінальної назви, обов'язковим є переклад назви англійською мовою, що слід наводити у квадратних дужках, наприклад:

Медвідь В. Ю. Стратегія територіального економічного розвитку: теоретичний аспект / В. Ю. Медвідь // Економіка розвитку. 2013. № 1 (65). С. 48–51.

Medvid V. Yu. Stratehiia terytorialnoho ekonomichnoho rozvytku: theoretychnyi aspekt / V. Yu. Medvid // Ekonomika rozvytku. 2013. No. 1 (65). P. 48–51.

- схеми і блок-схеми слід розмішувати після першого посилання на них по тексту, використовуючи тільки програму Visio. Для рисунків та графіків необхідно використовувати програму CorelDRAW. Усі рисунки і таблиці потрібно супроводжувати назвою. Кількість графічного матеріалу має бути мінімальною;

- таблиці у статті потрібно використовувати тільки в тому випадку, якщо вони сприяють стислості викладу, або в тому випадку, якщо інформація не може бути подана у вигляді графіків чи гістограм;

- формули і математичні символи необхідно подавати шрифтом Arial, кг 14 таким чином, щоб були чітко позначені підрядкові (C_1) і нарядкові індекси (C^2). Тільки у випадку нагальної потреби слід наводити громіздкі математичні формули і використовувати складні позначення з тильдами, зірочками. Математичні символи опису формул після слова «де» слід набирати ідентично до символів у самій формулі;

- на останній сторінці рукопису повинні бути особисті підписи автора(ів), завідувача провідної кафедри, наукового керівника (для аспірантів) і наукового консультанта (для докторантів), завірені печаткою.

Рішення про публікацію статті приймає редакційна колегія (рада). У текст статті без узгодження з автором можуть бути внесені редакційні виправлення або скорочення. Редакція переважно залишає за собою право на їх оприлюднення у вигляді коротких повідомлень і рефератів.

6. ПІДГОТОВКА ТА НАПИСАННЯ НАУКОВОЇ СТАТТІ У ЗАКОРДОННИХ ВИДАННЯХ: МОВНІ ОСОБЛИВОСТІ. ХАРАКТЕРИСТИКА ВИДАНЬ SCOPUS.

На сьогоднішній день існує велика кількість міжнародних систем цитування (бібліографічних баз): Web of Science, Scopus, Index Copernicus, Astrophysics, PubMed, Mathematics, Chemical Abstracts, Springer, Agris, GeoRef. Авторитетними з них, індекси яких визнаються в усьому світі, є «Web of Science» і «Scopus».

Web of Science – база даних Філадельфійського інституту наукової інформації (Thomson Reuter Master Journal List), покриває більше 9 тис. видань англійською і частково німецькою мовою (з 1980 р.) і включає три бази – Science Citation Index Expanded (природничі науки), Social Sciences Citation Index (суспільні науки), Arts and Humanities Citation Index (мистецтво та гуманітарні науки).

Ці ресурси не містять повних текстів статей, однак включають посилання на повні тексти в першоджерелах і списки всіх бібліографічних посилань, що зустрічаються в кожній публікації, що дозволяє в короткі

терміни отримати найповнішу бібліографію з теми (глибина архіву – 20 років). Імпакт-фактор будь-якого журналу, який включено до бази Web of Science, можна дізнатися безпосередньо на сайті кожного журналу.

Тестовий доступ до БД Web of Science – з усіх комп'ютерів, підключених до мережі університету за посиланням <http://webofscience.com/>

Scopus – найбільша в світі єдина мультидисциплінарна реферативна база даних (з 1995 р.), яка оновлюється щодня і яка є найбільшою базою даних наукових публікацій без повних текстів. Вона забезпечує якісну підтримку в пошуку наукових публікацій і пропонує посилання на всі існуючі цитати з обширного обсягу доступних статей. Scopus охоплює понад 18 тис. наукових журналів від 5 тис. наукових видавництв світу, включаючи близько 250 російських журналів, 13 млн. патентів США, Європи і Японії, матеріали наукових конференцій. Scopus на відміну від Web of Science в процентному відношенні набагато ширше відображає природні науки і техніку – 80%. Вона є комерційною БД і повна її версія доступна тільки на умовах передплати через веб-інтерфейс. Однак існує можливість перегляду ресурсів БД Scopus в обмеженому режимі Author preview (доступно: кількість представлених у БД статей автора, h-index, кількість цитувань, affiliation history).

Для оптимізації проведення аналітичних досліджень платформа має засіб контролю ефективності досліджень Research Performance Measurement (RPM). Інструментарій RPM ґрунтується на унікальній ідентифікації авторів, установ та видань; дає змогу отримувати різноманітні мультимедійні аналітичні звіти по окремих учених, наукових установах, напрямках досліджень та назвах видань.

ПУБЛІКАЦІЯ НАУКОВОЇ СТАТТІ В SCOPUS: 3 1 СІЧНЯ 2016 РОКУ НАБРАВ ЧИННОСТІ НОВИЙ ПОРЯДОК ЗАТВЕРДЖЕННЯ РІШЕНЬ ПРО ПРИСВОЄННЯ ВЧЕНИХ ЗВАНЬ, ЗГІДНО З ЯКИМ ОДНІЮ З УМОВ ПРИСВОЄННЯ ВЧЕНОГО ЗВАННЯ «ПРОФЕСОР», «ДОЦЕНТ», «СТАРШИЙ ДОСЛІДНИК» Є ПУБЛІКАЦІЯ У ВИДАННЯХ, ЩО ВКЛЮЧЕНІ ДО МІЖНАРОДНИХ НАУКОМЕТРИЧНИХ БАЗ, РЕКОМЕНДОВАНИХ МОН. ПОВНИЙ ПЕРЕЛІК УСІХ ЖУРНАЛІВ, ЩО ПЕРЕБУВАЛИ В БАЗІ SCOPUS МОЖНА ЗНАЙТИ ЗА ПОСИЛАННЯМ: http://www.elsevier.com/__data/assets/excel_doc/0005/226742/title_list.xlsx

Також слід пам'ятати, що публікація в провідному міжнародному журналі передбачає наявність якісного наукового продукту та проходження ним ряду процедур, включаючи подвійне «сліпе» рецензування. Хоча й тут в окремих випадках може зніматися плата на покриття витрат на рецензування (сума коливається від 75 до 150 €).

Рубрикатор Scopus (ASJK) має 27 базових тематичних розділів, розділених на 335 підрозділів, політематичні статті індексуються відразу в декількох розділах.

Українські проекти щодо використання наукометричної бази даних Scopus для оцінки наукового потенціалу держави в цілому та окремих суб'єктів наукової діяльності в Україні на рівні вищих органів державної влади почали з'являтися у 2009 р. Протягом року Міністерство освіти і науки України та Національна академія наук України провели ряд консультацій із вищим керівництвом компанії Elsevier щодо серйозного збільшення номенклатури українських видань, що індексуються у Scopus (до показника 100-200 журналів; на рівні 40-80% аналогічного показника Польщі). Стратегічні домовленості з цього питання були досягнуті. Органи державної влади та профільні відомства розпочали процеси роботи з видавцями щодо цільової підготовки наукових фахових видань України до включення у Scopus і, паралельно, процеси запровадження у практику власної діяльності методів кількісної та напівкількісної оцінки наукового потенціалу (наукометрії) на основі даних Scopus.

10 червня 2009 р. Президія НАН України ухвалила рішення щодо розгортання системи постійного моніторингу наукового потенціалу суб'єктів наукової діяльності України за показниками бази даних Scopus. Реалізація цього завдання була покладена на Національну бібліотеку України імені В.І. Вернадського.

26 жовтня 2009 р. Комітет з Державних премій України в галузі науки і техніки затвердив нові редакції Інструкцій про порядок висунення, оформлення та представлення робіт на здобуття Державних премій України в галузі науки і техніки та на здобуття щорічних премій Президента України для молодих вчених. Згідно з новими редакціями цих інструкцій, претенденти на здобуття премій у анотаціях робіт зобов'язані вказувати, зокрема, загальну кількість статей, опублікованих у міжнародних журналах, що містяться в базі даних SCOPUS, загальний ідентифікатор SJR (SCImago Journal Rank) та загальний індекс цитування робіт претендентів.

24 грудня 2009 р. рішенням колегії Міністерства освіти і науки України показник «Кількість публікацій у наукометричній міжнародній базі даних Scopus» був ухвалений як один із показників оцінки результативності наукової та науково-технічної діяльності вищих навчальних закладів. «Положення про дослідницький університет», затверджене Постановою Кабінету Міністрів України від 17 лютого 2010 р. № 17, зокрема, регламентує мінімальну кількість наукових робіт (150), яку співробітники університету повинні публікувати щорічно у виданнях, що індексуються базами даних Web of Science та/або Scopus, для надання (підтвердження) статусу дослідницького університету.

Корисно знати: інформаційний сайт SciVerse Scopus, Scopus Author Preview (інструмент дозволяє базовий пошук за автором без передплати Scopus); наука України в дзеркалі наукометричної бази даних SciVerse Scopus (рейтинг науковців України за показниками наукометричної бази даних Scopus); перелік видань, які індексуються Scopus (оновлюється 2-3 рази на рік); інструкція користувача Scopus українською: Політика індексації видань

у наукометричних базах даних Web of Science та SciVerse Scopus / Денис Соловяненко // Бібліотечний вісник. 2012. № 1. С. 6-21.

Наукометричний апарат Scopus забезпечує облік публікацій науковців і установ, у яких вони працюють, та статистику їх цитованості. **Включає:** *профілі авторів* – для авторів, які опублікували більше однієї статті, у SCOPUS створюються; *індивідуальні облікові записи* – профілі авторів з унікальними ідентифікаторами авторів (Author ID); дозволяє безкоштовно робити пошук за автором: побачити варіанти написання прізвища в системі, місце роботи автора, кількість документів у системі, кількість посилань, кількість цитувань, індекс Хірша по Scopus, кількість співавторів, кількість запитів і предметну область, в якій працює автор, дізнатися назву останньої опублікованої в Scopus роботи; *профілі установ* – для установ, співробітники яких опублікували більше однієї статті, у SCOPUS створюються профілі з унікальними ідентифікаторами установ (Scopus Affiliation Identifier), які надають інформацію: адреса установи, кількість авторів-співробітників установи, кількість публікацій співробітників, перелік основних назв видань, у яких публікуються співробітники установи та діаграма тематичного розподілу публікацій співробітників установи; *профілі журналів* – інструмент Journal Analyzer дозволяє проводити розширений аналіз наукового рівня видань (у тому числі, порівняльний аналіз кількох видань) за чотирма основними показниками: загальна кількість статей, опублікованих у виданні протягом року; загальна кількість посилань на видання у інших виданнях протягом року; тренд року (відношення кількості посилань на видання до кількості статей, опублікованих у виданні); відсоток статей, які не були процитовані.

Дізнатися свій індекс цитування в SCOPUS можна через перехід до відкритої інформації можливий за посиланням:

<http://www.scopus.com/search/form/authorFreeLookup.url>

У режимі попереднього перегляду здійснюється пошук по автору – Search for Author. Введіть своє прізвище та ініціали англійською мовою та натисніть пошук.

Усі без винятку журнали, пропоновані в SCOPUS, повинні мати повний зміст англійською мовою, в якому обов'язково зазначені транслітеровані прізвища авторів.

Заголовок статті англійською мовою. Для всіх журналів без винятку існують вимоги, пропоновані зарубіжними базами даних до заголовків статей: заголовки наукових статей повинні бути інформативними (Web of Science це вимога розглядає в експертній системі як одне з основних); у заголовках статей можна використовувати тільки загальноприйняті скорочення; у перекладі заголовків статей англійською не повинно бути ніяких транслітерацій, окрім неперекладних назв власних імен, приладів та інших об'єктів, що мають власні назви; також не використовується неперекладний сленг.

Це стосується й *авторських резюме (анотацій) і ключових слів*. Авторські резюме (анотації) оформляються англійською мовою. Прагнення скоротити обсяг друкованого видання, щоб укластися в обмежені фінанси, змушує редакції взагалі ігнорувати анотації та виключати вимогу з правил про їх обов'язкову наявність для авторів, або обмежувати обсяг анотацій кількома рядками, реченнями, певною кількістю знаків (100–200). Однак слід мати на увазі, що анотації (реферати, авторські резюме) англійською мовою є для іноземних учених основним і, як правило, єдиним джерелом інформації про зміст Вашої статті. Зарубіжні фахівці з анотації оцінюють публікацію, можуть використовувати її в своїй публікації та зробити на неї посилання, відкрити дискусію з автором, запросити (передплатити) повний текст. Анотація англійською за обсягом може бути більше анотації національною мовою.

Наведемо **обов'язкові риси анотацій англійською мовою**: *інформативність* (без загальних слів); *оригінальність* (не копіювати скорочену анотацію, подану національною мовою); *змістовність* (відображати основний зміст статті та результати досліджень); *структурованість* (можливо, навіть рубрикація, як у статті: предмет, тема, мета, метод або методологія, результати, область застосування результатів, висновки); *«англомовність»* (якісна англійська мова); *компактність* (обсяг 100–250 слів).

Досвід показує, що найскладніше для автора у підготовці анотації – короткий виклад результатів роботи, тому найбільш оптимальний варіант анотації – стисле повторення структури статті, саме він поширений і в зарубіжних журналах. Послідовність викладу змісту статті можна змінити, почавши з викладу результатів роботи і висновків. Предмет, тему, мету роботи вказують у тому випадку, якщо вони не чітко продивляються із заголовка статті. Відомості, що містяться в заголовку статті, не повинні повторюватися в тексті реферату. Метод (методологію) проведення роботи доцільно описувати в тому випадку, якщо вони відрізняються новизною або їх розробка становить самостійну частину роботи. У рефератах документів, що описують експериментальні роботи, вказують джерела даних і характер їхньої обробки. Результати роботи описують гранично точно й інформативно. Наводять основні теоретичні та експериментальні результати, фактичні дані, виявлені зв'язки і закономірності. При цьому перевага надається новим результатам і даним довгострокового значення, важливим відкриттям, висновкам, які спростовують наявні теорії, а також даними, що, на думку автора, мають практичне значення. Висновки можуть містити рекомендації, оцінки, пропозиції, гіпотези, описані у статті. Слід уникати зайвих вступних фраз (наприклад, *автор статті розглядає*). Історичні довідки, якщо вони не становлять основний зміст документа, опис раніше опублікованих робіт та загальновідомі положення в рефераті не наводять. У тексті реферату слід вживати синтаксичні конструкції, властиві мові

наукових і технічних документів, уникати складних граматичних конструкцій (таких, що не застосовуються у науковій англійській мові).

У англomовному тексті варто застосовувати термінологію, властиву іноземним спеціальним текстам. Скорочення та умовні позначення, крім загальноновживаних (у тому числі в англomовних спеціальних текстах), застосовують у виняткових випадках або дають їх визначення при першому вживанні. Одиниці фізичних величин слід наводити в міжнародній системі СІ. Можна наводити в круглих дужках поряд із величиною в системі СІ значення величини в системі одиниць, використаної у вихідному документі.

На сайті видавництва EMERALD наведені приклади того, як не треба (<http://www.emeraldinsight.com/authors/guides/write/abstracts.htm?part=3&>) і як треба писати реферат (резюме, анотацію).

Прізвище автора, назва організації та відомств. Прізвища авторів статей та назви місць їх роботи наводять згідно з однією з традиційних міжнародних систем транслітерації. Однак довільний вибір транслітерації кожної редакцією (видавництвом або самим автором) неминуче призводить до виникнення різних варіантів написання прізвища одного автора, відтак ускладнює його ідентифікацію та об'єднання даних щодо його публікацій і цитування під одним профілем (ідентифікатором – ID автора). Оскільки SCOPUS враховує будь-які системи транслітерації, використані в публікаціях (SCOPUS нічого сам не транслітерує і не перекладає), то для того, щоб якнайповніше та коректніше був створений профіль автора, важливо дотримуватися правил транслітерації за однією системою. Також, щоби всі відомості щодо цитування публікацій одного автора збиралися під одним профілем, слід чітко й однотипно вказувати місце роботи (назву наукової організації). Назва організації в SCOPUS використовується для ідентифікації авторів, для створення їхніх профілів та профілів організацій. Ці дані дозволяють також робити висновки щодо цитованості публікацій різних організацій (установ). Ці відомості також враховуються іншими аналітичними системами видавництва Elsevier. Наприклад, Scimago (<http://www.scimagojr.com/>), SciVal Spotlight (<http://www.spotlight.scival.com/>) тощо. Вживання у статті офіційної, без скорочень, назви організації англійською мовою дозволить точно ідентифікувати приналежність авторів, запобігатиме втраті цитувань. Вживання скорочень або аббревіатур у назвах також призводить до втрати цитувань у процесі обліку публікацій організації, особливо якщо аббревіатури не є загальноновживаними. У назвах усі значущі слова (крім артиклів і прийменників) повинні починатися з великої літери (абсолютно неприпустиме написання лише частини смислових слів з великої літери). Найбільш ефективний вихід із ситуації – спільне з розробниками SCOPUS формування кластерів найменувань організацій з урахуванням усіх можливих варіантів перекладу, транслітерації, скорочень, що використовуються в наукових статтях.

Пристатейні списки літератури. Подання національних джерел у списках літератури в латиниці – окрема складна проблема. Більшість

українських журналів, включених до БД SCOPUS, на сьогодні не надають у латиниці посилання на україно- чи російськомовні публікації. Отже, практично всі вони не додають у БД відомості про національні посилання у пристатейній бібліографії. Тобто, вони не є корисними для самої БД, оскільки не додають цитувань нікому, не можуть бути включені до жодних рейтингових оцінок, тому навряд чи є перспективи подальшої наявності таких журналів у БД SCOPUS – їхній інформаційний і наукометричний внесок у БД нульовий. Можливості цієї конкретної системи (SCOPUS) дозволяють за посиланнями здійснювати оцінювання значення і визнання робіт конкретних авторів, наукового рівня журналів, організацій і країн, визначення актуальних наукових напрямів і проблем, виявлення їх точок розвитку й занепаду тощо, тому в усьому світі вимоги до цієї складової наукових статей високі. Навіть попри те, що наукова спільнота ставиться до порівняльної наукометрії дещо скептично, стаття з представницьким списком літератури демонструє професійний світогляд і якісний рівень досліджень її авторів.

Правильний опис використовуваних джерел у списках літератури є запорукою того, що цитована публікація буде врахована в оцінці наукової діяльності авторів, організації, регіону, країни. За цитованістю журналу визначають його науковий рівень, авторитетність, ефективність діяльності його редакційної ради тощо. Відповідно, найбільш значущими складовими бібліографічних посилань є прізвища авторів та назви видань. Причому для того, щоб всі автори публікації були враховані в системі, необхідно в опис статті вносити всіх авторів, не скорочуючи перелік до трьох, як це рекомендовано чинними у нас державними стандартами.

Список літератури (References) для SCOPUS та інших зарубіжних БД необхідно наводити повністю окремим блоком, повторюючи список літератури, наданий національною мовою, незалежно від того, є в ньому іноземні джерела чи немає. Якщо в списку є посилання на іноземні публікації, вони повністю повторюються у списку, наведеному у латиниці.

Стандарти представлення бібліографічних посилань. У SCOPUS пропонується вісім варіантів стандартів для складання бібліографічних списків із результатів пошуку: APA – American Psychological Association (5th ed.); Council of Biology Editors – CBE 6th, Citation-Sequence; Chicago 15th Edition (Author-Date System); Harvard; Harvard – British Standard; MLA (Modern Language Association) 6th Edition – Single Spaced Reference List; NLM – National Library of Medicine; Uniform Requirements for Manuscripts Submitted to Biomedical Journals.

Ні в одному із зарубіжних стандартів на бібліографічні записи не використовуються розділові знаки («/» і «-»). Назва джерела та вихідні дані відокремлюються від авторів і заголовка статті типом шрифту, найчастіше, курсивом (*italics*), точкою або комою.

У мережі інтернет є досить багато безкоштовних програм для створення бібліографічних описів у романській абетці. Досить набрати в

GOOGLE пошук зі словами «create citation» і ви отримаєте декілька безкоштовних програм, що дозволяють автоматично створювати посилання за одним зі світових стандартів:

<http://www.easybib.com/>

<http://www.bibme.org/>

<http://www.sourceaid.com/>

Є також платні програми для створення бібліографічних посилань. Під час складання списків літератури для наукометричних БД важливо розуміти, що чим більше будуть ці посилання відповідати вимогам до джерел, тим легше їх сприйматиме система. І чим ретельніше автори поставляться до наданої ними інформації, тим точнішими будуть статистичні та аналітичні дані про них у системі, отже – у рейтингах (зокрема, у SCOPUS).

Статті з електронних журналів описуються аналогічно друкованим виданням з доповненням даних щодо адреси доступу. Найточніше дозволяє ідентифікувати електронні публікації запроваджений порівняно недавно унікальний ідентифікатор, який використовують практично всі провідні закордонні журнали для ідентифікації своїх статей – DOI (Digital Object Identifier).

Отже, при складанні посилань у публікаціях, призначених для зарубіжних БД, необхідно:

1. Дотримуватись однієї з поширених систем транслітерації.
2. Відмовитися від використання національного стандарту на користь міжнародних.
3. Однотипно подавати інформацію про два основних елементи описів – авторів і джерело.
4. Не перевантажувати посилання транслітерацією назв статей, або наводити до них також і переклад.
5. За наявності перекладної та національної версії періодичного видання для посилань обирати перекладну.

Рекомендується приблизно така **схема представлення наукової статті** в журналі (електронної версії журналу):

Блок 1. Національною мовою: назва статті; автор(и); адресні дані авторів (організація(і), адреса організації(й), електронна пошта усіх або одного автора); анотація (авторське резюме); ключові слова. У цьому блоці в адресних даних можна залишити назви організацій, відомств і місце знаходження організації (місто, країна), решту адресну частину віднести в кінець статті (після списків літератури).

Блок 2. У романській абетці та сама інформація в тій самій послідовності: автори (транслітерація); заголовок, анотація, ключові слова, назва організації, адреса організації англійською мовою.

Блок 3. Повний текст статті мовою оригіналу.

Блок 4. Список літератури з кириличними посиланнями. Національний стандарт представлення посилань в цьому блоці для SCOPUS не має значення.

Блок 5. Список літератури в романській абетці. Назва списку літератури має бути англійська: REFERENCES, у жодному разі її не слід транслітерувати: SPISOK LITERATURY або якоесь іще.

Необхідно мати на увазі, що всі наукові статті, або 90 % статей (за винятком новин, рекламно-інформаційних повідомлень тощо), повинні мати пристатейні списки. На експертизу до БД надсилають тільки повні тексти зі списками. Невелика кількість пристатейної бібліографії в журналі негативно позначається на його оцінці фахівцями БД і перешкоджає входженню видання до наукометричної системи – ваше видання повинно бути корисним для БД, додавати щось до наукометричних показників.

З цієї точки зору найбільш виграшною є електронна версія журналу, в якій окремо представлена наукова частина (у змісті виділяються відповідні розділи).

Існує також варіант реєстрації самостійної електронної версії журналу й отримання ISSN на цей варіант. Тоді редакційна колегія періодичного видання (видавець, наукова установа) одержує додаткові можливості представлення інформації в електронному вигляді: таке видання може істотно відрізнитися від свого друкованого прототипу.

ЗАПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

1. Вкажіть особливості наукового стилю професійного спілкування?
2. Назвіть підстили та жанри реалізації наукового стилю?
3. Які головні правила вживання слів та слівосформ у науковому тексті?
4. В якій послідовності викладається матеріал у науковій праці?
5. Що таке анотація?
6. Що таке тези?
7. Що таке стаття? Назвіть різновиди статей.
8. Поясніть, у чому та як виявляються особливості наукового стилю мови. Проілюструйте переконливими прикладами свою відповідь.
9. Обґрунтуйте, що зумовлює в науковому стилі вибір мовних засобів.
10. Яка лексика характеризує науковий стиль мовлення?
11. Яке місце в науковій літературі посідають терміни?
12. Наведіть та обґрунтуйте загальноновизнані правила ефективного опрацювання (читання) наукового тексту.
13. Назвіть слова, що використовуються при узагальненні результатів наукової роботи, та поясніть розділові знаки при них.
14. Поясніть, як ви розумієте поняття «некоректне цитування» з наукових джерел та як запобігти цьому авторові наукової роботи.
15. Який вид анотації є найбільш поширеним у науковій та науково-інформаційній діяльності?
16. Назвіть відомості, які розміщуються в бібліографічному описі наукових джерел.
17. Охарактеризуйте процес становлення і розвитку мови української науки.
18. Назвіть, які українські журнали й громадські організації були причетні до розвитку української наукової мови.
19. Назвіть сферу використання наукового стилю, його функції.
20. Назвіть підстили наукового стилю, їх ознаки.
21. Дайте визначення поняттю «жанр».
22. Назвіть жанри, у яких реалізуються власне науковий, науково-навчальний і науково-популярний підстили.
23. Як використання мовних засобів залежить від підстилю й жанру наукового стилю? Наведіть приклади.
24. Яким чином на лексичному рівні виявляються такі стильові риси наукового мовлення, як інформативність, узагальненість, точність, однозначність?
25. Яким групам слів віддаємо перевагу в науковому стилі: за кількістю значень (однозначні, багатозначні), за характером значень (з прямим значенням, з переносним значенням), за походженням (незапозичені, запозичені), за стилістичною маркованістю (нейтральні, стилістично марковані)?

ПРАКТИЧНА ЧАСТИНА. ЗАВДАННЯ⁴

Завдання 1.

Випишіть із підручника зі спеціальності, з монографії, наукового часопису чи науково-популярної літератури уривок тексту (приблизно 1 сторінка), зробіть його аналіз, використовуючи подану нижче інформацію.

План аналізу наукового тексту

1. Точна вказівка на текст, який аналізується (бібліографічні дані праці), або ксерокопія тексту (якщо це стаття або уривок).
2. Жанр і тема праці.
3. На кого розрахована праця? (читацька адреса).
4. Ознаки стилю.
5. Композиція тексту.
6. Способи вираження наявної інформації в авторському тексті.
7. Мовні засоби (описати: терміни, позамовні засоби викладу, наукову фразеологію, цитати, посилання, синтаксичні конструкції, частини мови; слова та словосполучення, використані для поєднання частин у тексті).
8. До якого підстилю можна віднести аналізований текст?

Конструкція для аналізу наукового тексту, його структури, мовних засобів

Лексичні засоби й конструкції:

Як передано тему

Праця/ монографія/ стаття поділяється/ містить/ має назву..., у ній розглядається/ висловлюється/ викладається/ узагальнюється (що?); вона присвячена темі/ проблемі/ питанням (чого?); є узагальненням/ переказом/ описом/ оглядом/ аналізом (чого?), (у ній) говориться (про що?), дається виклад (оцінка) (чого?).

Як виражено наявну інформацію в авторському тексті

Висловлено погляди автора щодо (чого?); він зосереджує свою увагу (на чому?); автор торкається/ порушує/ повідомляє/ сповіщає/ зауважує (що?); є дискусійні положення...; обґрунтовується теза...; особливу увагу приділено (чому?), автор зупиняється (зокрема) на таких проблемах/ питаннях/ фактах...; щодо проблеми/ питання/ факту (якого? чого?) автор...; підкреслюється велике значення (чого?); наводиться багатий статистичний матеріал (щодо чого?); важливо зазначити (що?); беручи до уваги (що?); наведені дані свідчать (про що?)/ що...; окремо розглядаються питання (які?); далі висвітлюються проблеми (які?).

⁴ Завдання розроблено укладачем методичних матеріалів та деякі з них подано за: Онуфрієнко Г. С. Науковий стиль української мови: Навчальний посібник з алгоритмічними приписами. 2-ге вид. перероб. та доп. Київ: Центр учбової літератури, 2009. 392 с.

Про композицію тексту

Робота поділяється на розділи/ параграфи/ рубрики/ підрозділи..., починається з/ складається з/ закінчується (чим?), містить (що?).

Як з'ясовано основну думку, проблему

У роботі автор ставить, торкається таких проблем:..., висвітлює такі проблеми:..., зокрема зупиняється на...; суть проблеми зводиться до (чого?)/ полягає (у чому?); зазначається необхідність (чого?); наводить на думку (про що?); доведено, що... У роботі зроблено узагальнення..., науково порушено питання про (що?).

Як описати авторський текст

У статті викладено погляд на..., викладено суперечливі, дискусійні твердження; цінні відомості, експериментальні дані, загальновідомі істини; зроблено спробу довести (що?), переконливі докази, враховано, взято до уваги, сутність цього зводиться до того, що..., необхідно підкреслити, що... Автор наводить приклад/ цитату/ факти/ дані..., посилається (на що?), ілюструє (що?), переконливо доводить, обґрунтовує висновки, обстоює погляд, наводить приклад, підтверджує цю думку фактами, схвалює, поділяє погляд, визнає здобутки, дотримується тієї само думки; не викликає сумнівів той факт, що...

Як висловити критичні зауваження

Виявлено недоліки, автор ігнорує, заперечує, спростовує, випускає з поля зору, не розкриває змісту (чого?), не підтверджує висновки фактами, дискусійним є висновок (щодо чого?).

Закінчення

Автор приходить до висновку, робить висновок, на закінчення є підстави стверджувати, сутність викладеного дає підстави твердити, зводиться до..., на основі цього ми переконуємося в тому, що..., узагальнюючи сказане..., ці дані свідчать...

Які засоби використано для поєднання частин у тексті

Для подання інформації: і, також, при цьому, до речі, крім цього, більше того, разом з тим; для зіставлення та протиставлення: а, але, проте, однак, і все ж, з одного боку, з іншого боку, навпаки, не тільки (не лише), таким чином, на противагу; для узагальнення, висновку: отже, таким чином, одним словом, з цього випливає, що...; для пояснення, уточнення, виділення окремого: наприклад, так, зокрема, а саме, тільки, лише, причому, притому, навіть; для зв'язку з попередньою і наступною інформацією: як уже було зазначено, як зазначалося, як було показано, як було доведено, згідно з цим, відповідно до цього, подібно цьому, останній, попередній, наступний, згаданий, зазначений, доведений, викладений, знайдений, сформульований, визначений, перерахований, наведений, обстежуваний, проаналізований, досліджений;

для введення узагальнювальної інформації: розглянемо такі випадки, наведемо приклад, продовжимо аналіз, з'ясуємо відношення (співвідношення).

Завдання 2.

Напишіть анотацію до наукової статті або монографії, використовуючи наведені мовні конструкції:

Наукову працю присвячено (чому?). У ній розглядається, говориться, досліджується, дається, зазначається, що... Стаття повідомляє (кого? про що?), ознайомлює (кого? з чим? З ким?), аналізує (що?), дає аналіз (чого?).

Особлива увага приділяється (чому?). У центрі уваги виявляється що?). Автор дає огляд (чого?), робить висновок, що... Представлено дані (про що?). Досліджуються маловивчені проблеми (чого?). Наведені дані засвідчують, що... Автор зупиняється на таких проблемах, як...

Актуальне(а) / важливе(а) / дане(а) / суттєве(а) питання / проблема.

Стаття (книга, праця) має наукове значення, робить певний внесок у науку, має науково-популярний характер, розрахована на (кого?) спеціалістів, широке коло читачів; адресована (кому?), може бути цікавою / корисною (для кого?), може бути використана (для чого?).

Завдання 3.

Складіть тези наукової статті (на вибір), скориставшись поданими нижче порадами.

Як складати тези статті

1. Попередньо перегляньте статтю, продумайте мету, яку Ви ставите перед собою, приступаючи до її опрацювання.
2. Уважно прочитайте статтю, визначте її основну думку.
3. Поділіть статтю на смислові частини, визначте всі мікротеми.
4. Сформулюйте пункти плану, логічно пов'яжіть їх між собою.
5. Сприймаючи текстову інформацію, намагайтеся чітко уявити, що є важливим для автора, а що – для вас як читача.
6. Вибирайте для тез основні ідеї та положення, відділивши важливі деталі від подробиць; запишіть їх словами автора або власними словами, розмістивши у певній послідовності.
7. Керуйтеся найголовнішим принципом нотування чужого тексту – не допускайте перекручень змісту.
8. Прочитайте наукову статтю або параграф із посібника (підручника) за фахом.

Завдання 4.

Проаналізуйте за граматичною природою заголовки наукових статей у різних фахових виданнях гуманітарної сфери. З'ясуйте, якими типами речень і чому переважно оформлюються заголовки наукових статей.

Завдання 5.

Проілюструйте прикладами бібліографічний опис (вихідні дані) газетної (журнальної) статті, статті зі збірника, колективної монографії, книги. Визначте спільні й відмінні вимоги.

Завдання 6.

З'ясуйте, якими мають бути за кількістю та обсягами цитати в тексті наукової доповіді й статті і що, яким чином і чому на ці параметри впливає.

Завдання 7.

Опрацюйте уважно зразки клішованих рефератів, підготовлених на різножанрові наукові джерела. Визначте синонімічні мовні/мовленнєві стандарти-кліше, а також спільні для анотації та реферату:

Колективна монографія складається із семи розділів і присвячена аналізу (чого?)...; У першому розділі аналізується (що?)...; Характеризуючи (що?) ..., автори зазначають ...; Висвітлюючи (які?) ... питання, автори підкреслюють (що?)...; Другий розділ скеровано на розв'язання (якої?)... проблеми...; Актуальне питання (про що?)... досліджується комплексно, а саме: ...; Автор наводить переконливі доводи на захист (чого?)...; У третьому розділі простежується (що?)...; Також наводиться (що?)...; Авторами обґрунтовується (яка?)... концепція...; При цьому підлягає критиці (що?)...; Четвертий розділ розкриває (що?)...; Автори залучають додаткові матеріали (про що?)...; Висвітлюються хід і результати експерименту (чого?)...; У п'ятому розділі йдеться (про що?)...; Розв'язуються, зокрема, такі питання, як ...; Автори з'ясовують (що?)...; Шостий розділ містить (що?)...; Порівнюються й аналізуються різні точки зору (кого? на що?)...; Наводиться яскравий ілюстративний матеріал для спростування (чого?)...; У сьомому розділі підбиваються підсумки щодо (чого?)...; Формулюються завдання, зокрема..., що визначають перспективи дослідження цієї проблеми...; Узагальнюються результати (якого?) експерименту...; Висвітлюється значення (чого?)... в контексті (чого?)...

У **статті** висвітлюється складна проблема (чого?)...; Автор підкреслює винятково важливе значення (чого? для чого?)...; Враховуючи (що?) ... , автор вважає, що...; На думку автора, ...; Свої твердження автор перевіряє (чим? на чому?)...; У статті підкреслюється (що?) ...; За результатами здійсненого дослідження автор дійшов висновку, що...; У заключній частині сформульовано принципи (чого?)... і наведено рекомендації, а саме: ...

Книгу присвячено актуальній проблемі – ...; Зазначаючи мету та завдання дослідження, автори констатують (що?)...; Послідовно простежуючи (що?) ... , авторський колектив завершує ґрунтовний аналіз висновком: «...»; При цьому підкреслюється необхідність (чого?) ...,

зокрема...; Також висвітлюються такі питання, як...; Книгу, що складається з трьох глав, підготовлено авторським колективом за науковою редакцією (кого?) ...; У першій главі йдеться (про що?) ...; Автори ретельно аналізують закономірності (чого?) ...; Розмежовуються поняття (чого і чого?) ...; Особливу увагу надано питанню про роль (чого?) ...; Другу главу присвячено проблемі (чого?) ...; На думку авторів, ...; Автори наводять переконливі приклади (чого?) ...; Увагу акцентовано на питанні (про що?) ...; Ураховуючи (що?)..., автори всебічно і комплексно аналізують у третій главі (що?...)....; Зазначається, зокрема, (що?) ...; Автори наводять розроблену й апробовану ними концепцію (чого?)...; Думки обґрунтовуються (чим?) ...; Формулюються висновки (про що?) ...

Науковий збірник «...» складається з 29 статей, об'єднаних актуальною проблемою – ...; Статті згруповано за трьома розділами: ...; У статтях першого розділу висвітлюються різні аспекти актуальної в гуманітарній сфері проблеми (чого?)...; Зокрема, (ким?) ... досліджено (що?) ...; Статті другого розділу містять нову наукову інформацію щодо (чого?) ...; Автори цих статей аналізують (що?) ...; Також побіжно розв'язуються такі актуальні питання, як (що?)...; До третього розділу включено статті, в яких представлено результати дисертаційних досліджень (чого?)...; На особливу увагу заслуговує наукова стаття доктора філологічних наук, професора (кого?) ..., у якій, зокрема, пропонується розв'язання в оригінальний спосіб питання, яке давно є на часі, – ...

Завдання 8.

Опрацюйте уважно поданий матеріал, выпишіть необхідні для написання фахової статті лексичні засоби організації наукової інформації.

1. **Причини і наслідки, умови і наслідки:** і; та; але; проте, однак; (і) тому; тому що; бо; поскільки; звідси...; звідки йдеться...; в(у)наслідок цього...; в(у) результаті...; в(у) залежності від...; в(у) зв'язку з цим; згідно з ...; відповідно до...; за таких умов...; за такої умови...; через...; в(у) такому випадку...; (а) якщо (ж)..., то це свідчить про...; вказує на...; засвідчує, що...; дає можливість...; дозволяє...; сприяє...; має значення...; якщо..., то...;

2. **Часова співвіднесеність і порядок викладення інформації:** спочатку (насамперед, у(в) першу чергу) з'ясуємо...; передусім зазначимо...; наступним кроком у дослідженні...; одночасно; в(у) той же час; тут же; поряд із цим; попередньо; раніше; вище; ще раз; знову; в(у) подальшому; в(у) наступному; по-перше; по-друге; по-третє; по-п'яте; зараз; наступними роками; останнім часом; нарешті; на завершення; насамкінець; у(в)продовж; останніми роками;

3. **Всебічний розгляд об'єкта** (з точки зору типовості, конкретності, сутності тощо): з точки зору; в(у) цьому розумінні; взагалі; зокрема; як правило; в(у) тому числі; в основному; практично, по суті; з одного боку; з

іншого боку...; крім цього...; окрім...; у (в) контексті...; за концепцією...; між іншим...; більше того...;

4. **Зіставлення і протиставлення інформації**: однак, проте; але, та, також, як..., так само...; так само, як і...; як..., так і...; не лише..., але й; порівняно; у протилежність, напротивагу, навпаки, аналогічно, також, таким же чином, з одного боку, з іншого боку, в(у) той же час, як; між тим, як; в(у) той час, як; разом із тим, тим паче, інакше, по-інакшому, саме так;

5. **Виокремлення частин висловлювання**: головне, зупинимося на головному, необхідно зазначити, маємо підкреслити (зазначити); слід мати на увазі (враховувати); треба врахувати; характерно, що...; лише...; виключно це...;

6. **Доповнення або уточнення інформації**: також, і, при чому, при тому, разом із тим, крім цього, понад (що?), більше того, до речі, між іншим, головним чином, особливо, точніше, скоріше, йдеться про, мається на увазі, по суті, у цьому (відомому) сенсі, справа в тому, що, втім, все-таки, повернемося до теми, тим паче, що...; у(в) тому числі, у випадку, тобто, а саме; саме;

7. **Зв'язок між попередньою та наступною інформаціями**: сказано; показано; зазначено; як було встановлено; одержано; виявлено; знайдено; з'ясовано; як свідчать дані, на підставі даних, з таблиці (діаграми) виходить, (можна) встановити, у(в)раховуючи (що), як видно з таблиці, як зазначено у таблиці (схемі); у(в)казувалося вище, як (уже) зазначалося раніше, підкреслювалося, вище(нижче) наведено, вище йшлося про; згідно з цим, відповідно до цього, у зв'язку з цим, у зв'язку з вищевикладеним, названий, останній, попередній, відповідний, вищеописаний, вищевказаний, вищезгаданий, вищенаведений, введений, виведений, доведений, класифікований, завершений, викладений, знайдений, описаний, визначений, відмічений, перерахований, ієрархізований, побудований, наведений, застосований, розглянутий, зроблений, сформульований, у(в)становлений, такий, такий самий, подібний, аналогічний, схожий, такого ж роду, подібного типу, наступний, який наведено, розглядуваний; той, що аналізується; один з них, деякі з них; більша частина, більшість; далі з'ясуємо; у такий же спосіб;

8. **Об'єктивна оцінка інформації**: природно, само собою зрозуміло, безперечно, безсумнівно, очевидно, навряд чи, начебто, у дійсності, насправді, дійсно, правда; точніше; зрозуміло..., але...; безсумнівно, але...; швидше за все, на перший погляд, врешті-решт, зрештою, дослідження показало, досвід (розрахунки, аналіз) підтвердив..., згідно з поглядами, встановлено, підраховано, можна припустити, невідомо, як відомо, загально-відомо;

9. **Суб'єктивна оцінка інформації**: думається; думаємо, що...; здається, що...; на наш погляд, за нашим переконанням, уявляється вірогідним (правомірним), викликає сумнів..., точка зору автора, спадає на думку, вірогідно, й(і)мовірно;

10. **Узагальнення, висновок, підсумок**: таким чином, відтак, отже, тож, у (в) цілому, коротше кажучи, у підсумку, в результаті, у кінцевому рахунку, у зв'язку з цим виходить, так що, усе це свідчить про те, що... звідси випливає... є зрозумілим, що... з цього ясно, що... є очевидним, що... дозволяє зробити висновок... це зводиться до того, що... свідчить про...; нарешті, на завершення, сформулюємо висновок, одним словом, підбиваючи підсумки, резюмуючи;

11. **Ілюстрація зазначеного**: наприклад, так, як приклад, прикладом може слугувати, наведемо приклад, проілюструємо яскравими прикладами, розглянемо приклад, про що можна судити за...; продовжимо ілюструвати...; наведемо найяскравіший приклад...; проаналізуємо типові приклади; унаочнимо, візуалізуємо;

12. **Введення нової інформації, у тому числі питальними та риторичними реченнями**: Які основні характеристики закону? У чому полягає новизна роботи? Розглянемо такі випадки. Наведемо такі факти. Наведемо кілька нових аргументів. Зупинимось детальніше на... Приступимо до... Перейдемо до питання про... Постає (виникає) питання про... Припустімо... Досить згадати (вказати)... Основні переваги цього методу... Деякі додаткові зауваження стосуються... Кілька слів про перспективи дослідження: ...

Лексико-граматичні засоби впевненості: У(в)певнений (упевнена) у(в) тому, що...; Є впевненість у тому, що...; Є певність у тому, що...; Є переконання в тому, що...; Переконливою є точка зору знаних авторитетів у цій галузі знань (кого? на що?)...; Безумовно, що...; Не можна не зважати на те, що...; Доведено, що...; Загальновідомо, що...; Є очевидним, що...; Немає сумнівів щодо (чого?)...; У цьому зв'язку зрозуміло, що...; Ці факти переконують у (чому?)...; Автор переконливо доводить, що...; Результати дослідження підтверджують справедливість (чого?)...; Можна з упевненістю (певністю) сказати, що...; Враховуючи вищезазначене, можна стверджувати, що ...; Доцільно взяти до уваги ...

Лексико-граматичні засоби критики (непогодження, спростування): Доцільно (доречно) викрити (зазначити) недоліки...; Не можна не заперечити...; Не можна погодитися...; Навряд чи можна погодитись...; Автор, на наш погляд, помиляється щодо...; Є підстави дорікати в неточності, неуважності...; Є серйозні розбіжності в поглядах на...; Є серйозні заперечення з приводу...; Можна спростувати наведену думку...; Автором, як свідчить його доповідь(виступ, робота...), ігноруються факти...; Автор припускається явних неточностей...; Автор дотримується нетрадиційного погляду на...; Автор припускається, на наш погляд, помилкових тверджень...; Автором не висвітлено питання (чого?)...; Авторська позиція суперечить (чому?)...; Автором необґрунтовано стверджується, що...; Автором поставлено нерозв'язуване завдання...; Висновки не підтверджуються фактами...; Не зрозуміло, що автор має на увазі, стверджуючи (що?) ...; Є дискусійним питання (про що?)...; Сумнів

викликають наведені статистичні дані: ...; Низка сумнівів та зауважень виникає при ...

Лексико-граматичні засоби припущення: Припустімо, що...; Допустімо, що...; Можна висловити припущення...; Є підстави висунути гіпотезу...; Домовимось, що...; Маємо припустити, що...; Доречно проаналізувати ситуацію, припустивши, що...

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Буй Д. Б., Білощицький А. О., Гогунський В. Д. Scopus та інші наукометричні бази: прості питання та нечіткі відповіді. *Вища школа*. 2014. № 4. С. 37–40.
2. Гриценко Т. Б. Українська мова та культура мовлення : навч. посіб. Київ : Центр навчальної літератури, 2005. 536 с.
3. Бурков В. Н., Белощицкий А. А., Гогунский В. Д. Параметры цитируемости научных публикаций в наукометрических базах данных. // *Управління розвитком складних систем*. 2013. № 15. С. 134–139.
4. Бушуев С. Д., Білощицький А. О., Гогунський В. Д. Наукометричні бази: характеристика, можливості і завдання. *Управління розвитком складних систем*. 2014. № 18.
5. Гавриш І. Українська наукова мова: проблеми і перспективи розвитку. *Українська термінологія і сучасність* : зб. наук. Праць, НАН України, Інститут української мови, Комітет наукової термінології. Київ, 1998. С. 60–62.
6. Дубічинський В. Організація термінографічної праці в Україні. *Вісник: Проблеми української термінології*. Матеріали 6-ї Міжн. наук. конф. Львів, 2000. № 402. С. 3–5.
7. Кікець М., Кікець З. Деякі проблеми нормування та стандартизації лексики гуманітарних знань (на матеріалі української та англійської мов). *Вісник: Проблеми української термінології*. Львів, 2002. № 453. С. 17–20.
8. Коваль А. П. Науковий стиль сучасної української літературної мови. Структура наукового тексту. Київ, 1970.
9. Коляда А. С., Гогунський В. Д. Автоматизація извлечения информации из наукометрических баз данных. *Управління розвитком складних систем*. 2013. № 16. С. 96–99.
10. Кочан І. М. Лінгвістичний аналіз тексту : навч. посіб. 2-ге вид., перероб. і доп. Київ: Знання, 2008. 423 с.
11. Крушельницька О. В. Методологія та організація наукових досліджень: навч. посіб. Київ: Кондор, 2003. 192 с.
12. Кулинкович Т. О. Основы научного цитирования : метод. пособие для студентов и магистрантов, обучающихся по спец. 1–23.01.04 «Психология». Минск: БГУ, 2010. 58 с.
13. Кустовська О. В. Методологія системного підходу та наукових досліджень : курс лекцій. Тернопіль: Економічна думка, 2005. 124 с.
14. Микульчик Р. Щодо вживання термінів «керування» та «управління». *Вісник: Проблеми української термінології*. Львів, 2002. № 453. С. 241–243.
15. Негри А. А., Колесникова Е. В., Барча Ю. С. Концепция проекта агрегирующей аналитической информационной системы для работы с наукометрическими базами данных. *Інформаційні технології в освіті, науці та виробництві*. 2013. № 4(5). Одеса: АО Бахва, 2013. С. 52–56.

16. Оборський Г. О., Гогунський В. Д., Волобоев В. А. Scopus: достовірність даних за запитами щодо числа публікацій університетів. *Інформаційні технології в освіті, науці та виробництві*. 2014. Вип. 2(7). С.179–190.

17. Онуфрієнко Г. С. Науковий стиль української мови : навч. посіб. з алгоритмічними приписами. 2-ге вид. перероб. та доп. Київ : Центр учбової літератури, 2009. 392 с.

18. Онуфрієнко Г. С. Словотвірний потенціал запозичень у національній термінології. *Актуальні проблеми українського словотвору* / за ред. Василя Грещука. Івано-Франківськ, 2002. С. 501–512.

19. Онуфрієнко Г. С. Французькі запозичення в юридичній термінології східнослов'янських мов: парадигматичний і синтагматичний аспекти. *Мовознавство*. 2002. № 1. С. 60–62.

20. Панько Т. І. Теоретичні засади українського термінотворення. *Науково-технічне слово: Бюлетень видавничо-термінологічної комісії Львівського політехнічного інституту*. 1992. № 1. С. 5–10.

21. Панько Т. І., Кочан І. М., Мацюк Г. П. Українське термінознавство: підручник. Львів, 1994. С. 111–130.

22. Пшенична Л., Моргунюк В. Визначення чи означення (який має бути український відповідник термінові дефініція). *Вісник: Проблеми української термінології*. Матеріали 6-ї Міжн. наук. конф. Львів, 2000. № 402. С. 45–46.

23. Семеног О.М. Культура наукової української мови : 2-ге вид., стереотип. ВЦ «Академія», 2012. 216 с.

24. Симоненко Л. Роль НАН у розбудові української наукової термінології. *Українська термінологія і сучасність* : Зб. наук. праць НАН України, Інститут української мови, Комітет наукової термінології. Київ, 1998. С. 5–9.

25. Сологуб Н. Словники 20-х років і сучасна українська термінологія. *Українська термінологія і сучасність* : Зб. наук. праць. Вип. V. Київ, 2001. С. 14–17.

26. Стешко Г. Наукові засади термінознавства. *Вісник: Проблеми української термінології*. Матеріали 6-ї Міжн. наук. конф. Львів, 2000. № 402. С. 71–75.

27. Сулім Г. Про періодизацію у розвитку мов та перспективи національної науки. *Вісник: Проблеми української термінології*. Матеріали 5-ї Міжн. наук. конф. Львів, 1998. № 336. С. 3–6.

28. Трубочанінова І. Українська термінологія лінгвістики тексту. *Вісник: Проблеми української термінології*. Львів, 2002. № 453. С. 97-100.

29. Українська термінологія і сучасність : зб. наук. праць / Відп. ред. Л. О. Симоненко. Київ. 1998; 2001; 2005.

30. Чулінда Л. І. Використання лінгвістичних методів в юриспруденції. *Актуальні проблеми сучасної науки в дослідженнях молодих учених*. 2004. №5. С.180–186.

31. Яковенко В. А., Негри А.А., Борчанова Ю.С. Scopus: поиск информации о публикациях ученых Одесского национального политехнического университета. *Шляхи реалізації кредитно-модульної системи організації навчального процесу і тестових форм контролю знань студентів* : наук.-метод. семінар. № 8. Одеса: Наука і техніка, 2014. С. 67–77.

Интернет-ресурси:

1. Базовий пошук за автором без передплати Scopus – Scopus Author Preview. URL: <http://www.scopus.com/search/form/authorFreeLookup.url>.

2. Деякі рекомендації з підготовки журналів для зарубіжної аналітичної бази даних SCOPUS. URL: <http://nbuv.gov.ua/node/869>.

3. Інструкція користувача Scopus // Пан бібліотекар. URL: <http://panbibliotekar.blogspot.com/2010/03/scopus.html>.

4. Как написать и опубликовать статьи в зарубежных научных журналах <http://russian-science.info/kommercheskie-uslugi/kak-napisat-i-opublikovat-stati-v-zarubezhnykh-nauchnykh-zhurnalax>.

5. Как опубликовать научную статью в западном журнале? <http://trv-science.ru/2012/05/08/kak-opublikovat-nauchnyyu-statyu-v-zapadnom-zhurnale/>.

6. Кириллова О. В. О системе включения журналов в БД Scopus: основные требования и порядок представления. URL: http://health.elsevier.ru/electronic/scopus_ins_journals.

7. Наука України в дзеркалі наукометричної бази даних SciVerse SCOPUS. URL: <http://www.jsi.net.ua/scopus/scopus.html>.

8. Наукова періодика України у SciVerse Scopus. URL: <http://jsi.net.ua/journals/scopus.html>.

9. Перелік всіх назв журналів, що індексуються в SCOPUS. URL: <http://www.elsevier.com/online-tools/scopus/content-overview>. Читати у форматі pdf.

10. Редактирование авторского профиля. URL: http://health.elsevier.ru/electronic/product_scopus.

11. Режим доступа: <http://gtmarket.ru/ratings/qs-world-university-rankings/info>.

12. Шанхайский рейтинг лучших вузов мира: ARWU [Электронный ресурс]. Режим доступа: <http://www.education-medelle.com/articles/schankhajskij-rejting-luchschikh-vuzov-mira-arwu.html>.

14. Рейтинг вищих навчальних закладів України: (дані наукометр. платформи SciVerse Scopus). URL: http://www.jsi.net.ua/scopus/ratings_uni/index.html.

15. Рейтинг молодих учених України: (дані наукометр. платформи SciVerse Scopus). URL: http://www.jsi.net.ua/scopus/ratings_sci/index_bioc.html.

16. Рейтинг науковців України (загальний): (дані наукометр. платформи SciVerse Scopus). URL: http://www.jsi.net.ua/scopus/ratings_sci/index.html.

17. Соловяненко Д. В. Політика індексації видань у наукометричних базах даних Web of Science та SciVerse Scopus. URL: http://archive.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/Bib_Visnyk/2012-1/02.pdf.

18. Тихонкова І. О. Міжнародні бази даних наукової літератури Scopus, Index Copernicus, DOAJ, ELIBRARY, Російський індекс научного цитування відкривають нові можливості для наукових журналів України: досвід журн. «Biopolymers and cell». URL: http://www1.nas.gov.ua/publications/books/serii/academy/1102010/Documents/2010_03/a9.pdf.

19. Чайковський Ю. Б., Сілкіна Ю. В., Потоцька О. Ю. Наукометричні бази та їх кількісні показники. Ч. 1. Порівняльна характеристика наукометричних баз. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/vnanu_2013_8_13.pdf.

20. Чайковський Ю. Б., Сілкіна Ю. В., Потоцька О. Ю. Наукометричні бази та їх кількісні показники. Ч. 2. Фактори, що впливають на кількісні показники наукометричних баз. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/vnanu_2013_9_6.pdf.

21. Scopus // Elsevir. URL: <http://www.elsevier.com/online-tools/scopus>.

22. Scopus. URL: <http://www.scopus.com>.